קבלה · רמח״ל

פירוש מאמר הזוהר ריש משפטים

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש מאמר הזוהר ריש משפטים

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

מקור הטקסט: ובלכתך בדרך

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-מאמר-הזוהר-ריש-משפטים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

פירוש מאמר הזוהר ריש משפטים

(זוהר, ריש פרשת משפטים), פתח ר' שמעון ואמר, ואלה המשפטים וגו', תרגום - ואילין דיניא דתסדר קדמיהון. אלין אינון סדורין דגלגולא וכו':

דע כי ענין המאמר הזה הוא מן הסודות היותר עמוקים שבחכמה, ונאמרו דברים רבים על ענין זה בתיקונים, שעיקר ההנהגה תלויה בזה. דע שיש שני מיני גלגולים, יש הגלגול שהנשמות מתגלגלות לפי מעשיהם, לתיקון עצמם; ויש הגלגולים שהנשמות מתגלגלות לבירור המלכות. וזה סוד גלגול משה, וסוד האבות, ונח ובניו, ומפורשים בתיקון ס"ט (עמ' ק"י), שאמר, באן אתר אזדריקו - בתלת אבהן, דתמן נחית אדם בג' גלגולין" וכו'. ועוד אמרו שם, "תלת טפין אזדריקו בגלגולא ממוחא תנינא, ואינון סגול. באן אתר אזדריקו, בתרי סמכי קשוט, נח שם ויפת". ועוד אמרו, "אבל נפשא היא קביע בלבא וכו'". שתראה שאינם דברים שמתפרשים לפי ענין גלגולים הפשטי. וכן אמרו, "וזרח השמש - דא משה, כד יתי בגלגולא בצדיק גמור, ובא השמש - כד יתי בצדיק שאינו גמור". ועוד אמרו, "ובכל צדיק ואזל בתלת תלת":

ואפרש לך עתה שרש כל זה. זה ענין אילן הנשמות עצמם, כמו שהן נבנות. והיינו כי כל מה שיש בספירות יש לו הקבלה בנשמות; והיינו שכמו שמסודרת ההנהגה למעלה, כך נעשו הנשמות. ויש השרשים הראשונים, שהם לפי מה שהם סדרי ההנהגה וחוקותיה. ואמנם כמו שצריך בהנהגה לשנות הענינים לצורך השעה, כך השרשים האלה של הנשמות יש להם שינוייהם. והיינו כי כבר שיער הרצון כל חק וחק מחוקי ההנהגה, וצפה כל מה שיכול להיולד בענין ההוא, ושיער דרך התיקון, להעמיד החק ההוא על בוריו בכל הדרכים, עד שנמצאת ההנהגה מספקת לכל הזמנים. וזה ענין, "הגלגולא דמוחא עלאה ומוחא תנינא". והיינו כי לכל חק, בהיות הרצון העליון רואה את הנולד, כלל התיקונים לכל מה שיצטרך להחליף לפי הזמן החק ההוא בג', והם הג' גלגולים. ויש שרש א', והיינו מוחא עלאה וג' גלגוליו לתקנו; ושרש ב', דהיינו מוחא תנינא וג' גלגוליו: וענין זה בנשמות, אדם ומשה, כי שרש אדם הוא שרש א', אך לפי הנולד, ומה שיקרה בהשתנות הזמנים ומעשי הבתירה, יש שיצטרך אותה המדריגה של אדם להשתנות בג' השינויים שאמרנו. ואז עומד השרש ההוא באותו המצב שנתקנה; ולפי אותו המצב מתנוצץ ממנו ניצוץ א', והוא נשמה א', מלבד הנשמה הראשונה. וכן לג' שינויים יוצאות ג' נשמות, והם הם ענינו של אדם, שהוא הא' - אך משונה לפי הג' השינויים, ואלה הג' נשמות הם נשמות ג' האבות. ולא שנשמת אדה"ר עצמה תהיה נשמת האבות - שתתגלגל בם ממש; אלא הנשמות של האבות הם בסוד מדריגותיו של אדם, אך בשינוייה. ובהיות

הנשמות האלה בעולם הזה, כל א' מהם היתה מקיימת אדה"ר באותה המדריגה שהוא הנשמה ההיא. ולכן נקרא שהוא מתגלגל בהם, כי מדריגותיו עצמו משתנית לפי הנשמה ההיא. ולכן אמרו, "דתמן נחת אדם בג' גלגולין". ומפרש שם שג' אבהן הם תלת טפין, נמצא שיש להם מציאות מלבד נשמתו של אדם:

והאמת הוא זה, כי נשמת האבות הם ג' מדריגות, בסוד ג' גלגולי המוח העליון. ואדם יורד במדריגות האלה בכח הנשמות האלה, כי מן המצב ההוא יצאו, וכמ"ש. נמצא, שאין האבות גלגול נשמת אדם הראשון עצמו, אלא נשמות שהם במדריגות שינויי מדריגות של אדה"ר, כמ"ש. וכן משה יש לו התפשטות שלו, הכל בדרך זה. וזהו ענין כל המאמרים שזכרנו למעלה, "דאזיל בתלת תלת", וכן ענין הצדיק גמור וכו'. כי לא שהנשמה שלו ממש מתגלגלת באותם הגופים, אלא מדריגתו היא שמתגלגלת, ואותם הנשמות הם לפי המדריגה שלו וגלגוליה. אמנם הוא נקשר עמהם, כי הם מעמידים אותו, לפי המצב שממנו הם יוצאים. ונמצא, שיש שרשים רבים על דרך זה ההולכים לפי ענין ההנהגה, ומדריגתם מתגלגלות כדרכי תיקוניה. ובבחינה זו יוצאות כמה נשמות אחרות מהם. וכל זה הוא הגלגול על פי ההנהגה, שזכרתי למעלה. ולכל נשמה בפני עצמה יש תיקונה לפי... [הנשמה] וגלגוליה הפרטיים, שהנשמה ההיא עצמה, או חלקים ממנה, נעשים נשמה לגופים אחרים שהם באים בם:

ואמנם יש נשמות שהם בסוד השכינה, ויש נשמות שה בסוד מט"ט. ואלה הם ב' הנהגות עקריות שיש למעלה, דהיינו הנהגה מצד השכינה מצד עצמה, והנהגה בסוד ההתלבשות במט"ט. ויש השרשים מזה ומזה, ומגלגוליהם נעשים שאר הנשמות. והנה כללות כל הנשמות הם בסוד שת, והוא סוד שממנו הושתת העולם, ואלה הם הנשמות שמתחלקות באותם חילוקי הגלגולים המפורשים בספר הגלגולים, שהם כללות כל הנשמות שנעשו על פי כל גלגולי ההנהגה שזכרתי, ובסוד ההתפשטות הפרטיי שלהם, בבחי' ניצוציהם לצורך העבודה של תרי"ג מצות. והנה הגופים של בני אדם, אע"פ שלכאורה הם כלם שוים, אינו אמת, כי בנינם מתחלף זה מזה הרבה, כפי ענין הנשמה שצריך לבוא בו:

והנה הנשמה וכל ניצוציה כלם נידונים לפי המדריגה העליונה, שבה תלויה הנשמה. וזהו (ל)פי' המאמר, "אמר תרגום ואילין דיניא", פירוש - שאין פירוש משפטים כמו המשפטים והתורות, שר"ל מצות סתם, אלא ר"ל דיניא דוקא, כי זהו הדין העליון שהקב"ה דן את הנשמות להביאם לעולם, לברר בהם המלכות, כמ"ש, שאלה הם הגלגולים של ההנהגה. שהם נידונים על פי ההנהגה, לא על פי המעשים לתקן

עצמם. ובזה תלוי תיקון כל העולם, כי בהתגלגל אלה הנשמות ובואם לעולם, האירו המדריגות העליונות לצורך כל ההנהגה, והיינו הגלגול הסובב עד סוף התיקון הכללי, וז"ש בתיקונים, "נפשא קביעא" וכו'. והיינו כי שלימות התיקון הוא בסוד מלכות, ובבחינתה נקבעים כל החוקים, כי היא המדה המשוערת לצורך ההנהגה. אך השינויים המצטרכים לפי הזמן - הם התלוים בו' ספירות, וה"ס, "קיימא ליה שעתא", שמפורש שם בתיקונים בענין זה. והיינו שמציאות המדה משתלמת בסוד שלימות המלכות. ויש אחרים שהשלימות מסתתר מהם, והם צריכים לטרוח. ואומר, "דאתדנו כל חד לקבל ענשה", ותראה שסדר הגלגול אינו לקבל עונש, אלא להשלים מעשיהם, ואע"פ שלפעמים נושאים עונות הגלגולים הראשונים באחרונים, אך כונת הגלגול אינו לזה, אלא להשלים התיקונים שחסרו:

אך הענין הוא, סוד כללות הנשמות, שכלם נתחייבו כבר בחטא אדה"ר, וצריכים כל א' לקבל ענשם לפי ענין שרשם, כי כך הגיע להם הפגם כפי שרשם, וכן הוא הדרך המגיע להם ליתקן בו. אך הגלגול הפרטי, הנה אין משוא פנים להבדיל בין הנשמות, אם הם מצד אחד או מצד אחר, כי אם זה - שהוא לפי ענין ההנהגה העליונה. והנה הנשמות שהם לפי בחי' מט"ט, שהוא התלבשות השכינה בו, כמ"ש, הגלגולים שלה הם בסוד כל הששׁ שנים, שהרי בכלם היא צריכה להתהפך, כדי להשלים התיקון בכלם. ונמצאים מצבים שלה ההכנה כפי מה שנכלל באלה הספירות, ובכלם צריכה להיות בסוד עבד, וכדלקמן. אך הנשמה שמצד מלכות בלא התלבשות אין לה שעבוד. והיינו כי כשאומרים מט"ט - ר"ל שכינה מצד מט"ט; ושביעית - ר"ל שכינה מצד צדיק. וגם זה סוד גדול והוא עיקרי, ומובא (מאד) בתיקונים, כי הנה זו"ן כבר נתפרש במ"א איך ענינם ה"ס עליונים ותחתונים. כי רוצה הקב"ה להתדבק עם בריותיו, הוא (ו)משפיע והם מקבלים, והשריש דבר זה בזו"ן - כל ענין המשפיעים בז"א, וכל ענין מקבלים בנוק'. כי באמת זה כל עיקר ההנהגה מה שחפץ הרצון העליון(ה) לפשט קדושתו בנבראיו ולהדבק בם. ונמצא ענין זה מתוקן בזיווגי הזו"ן. והעיקר, כי יש קשר והתדבקות גדול בין ז"א ונוק', וה"ס הקשר מה שרצה הרצון העליון שיהיה בינו ובין נבראיו, וז"ס הצדיק, שנא' בו "כי כל בשמים ובארץ", שענינו בחי' אמצעית ממש מקשרת שניהם בקשר אמיץ, ובזה תלוי כל מצב העולם. וה"ס "כי שבע יפול צדיק וקם", והוא ענין "והקימותי את בריתי אתך", וכל עניני הברית המוזכרים:

והיינו כי כבר שמעת שעיקר הכל הוא - האדון ב"ה המשפיע, וכנסת ישראל המקבלת. אך צריך שיהיה מציאות יחס בין זה לזו, שע"כ אחד מתאוה לחבירו, בסוד "אני לדודי

ודודי לי ועלי תשוקתו". "אני לדודי ודודי לי" - שיקבל המשפיע ב"ה כביכול נחת רוח מן אותו המקבל ממנו, וכן בהתדבקות שיתדבקו זה בזה, בכל חלקי המקבל עם משפיעו. ותבין בזה, שלא יוכל ודאי המקבל להתדבק בכל עוצם קדושתו ית', אלא כמה שנגזר עליו. וכללות הכחות האלה ששם יתדבק המקבל, זהו כלל הזכר לנוק' הזאת. וכלל הקשר הזה עם כל פרטיו הוא סוד היסוד, ועל כן הוא המתחבר, כי שלמותו תלוי בשתיהם, דהיינו שענינו מתחלק לזכר ולנקבה, ובהתחברם - הענין הזה נשלם, ואז נעשה ההתדבקות בכל החלקים כלם, כמ"ש בר"מ בסוד "וישם פיו" וכו', והבן היטב, כי זה עיקר סוד הזיווג. ואמנם בהיות ההנהגה מתוקנת, וישראל זוכים, הנה סוד הברית הזה שולט הרבה, והיינו שזה הקשר מתעורר בתוקף, וכנגד זה מתחברים קו"ש חיבור גדול וחזק, כל אחד מגלה אורותיו וכל מה שבו לחבירו, והיינו, "דלא כסיאת אבר חד מינה", שפי' בזוהר, ור"ל גודל האהבה והתשוקה בין קב"ה וכ"י, שכל תשוקת הקב"ה לישראל, וכל תשוקת ישראל להקב"ה. ועל דבר זה נברא כל הבריאה, כי זה האושר השלם להדבק האדון ית"ש בבניו, ואין מפריד, אלא ישראל נותנים כל עצמם להקב"ה, וקב"ה מגלה גודל אורותיו ועוצם תפארת קדושתו להם. וה"ס "אז תתענג על ה'", וזה כל השלימות. ותבין היטב התלהטות הצדיק, שבו תלוי כל ענין הזיווג, ונכללים כל האיברים בתיקון הגדול הזה:

ויש לפעמים שאין הדברים בתיקון, שאין זכות בישראל, וצדיק זה אינו שולט, והחיבור כמו נפסק ח"ו. אמנם מרחמי שמים הוא - שלא לעזוב את ישראל, ולכן שם מין חיבור אחר שהוא בהסתר פנים. והיינו כי עכ"פ הקב"ה לא יעזוב את כ"י, אלא שמתחבר בה בהעלם גדול, ואז יורד ז"א ונוק', ומתלבשים שניהם במט"ט, שהוא עבד שלהם, ושם מתחברים חיבור נסתר שאין להראות, כי אין זכות בתחתונים. וסוד העבד הזה הוא מלאך אחד, כללות כל הכחות של המלאכים. והיינו שהוא כולל כל כחות הלבוש הזה שאמרנו, שהוא "כבוד נברא", והוא שר על כל המלאכים, ועל ידו כל ההנהגה של העולם, שעל כן נקרא, "שר העולם". ויש לו סדרי מרכבה לצורך ההנהגה השלימה, וזה שכתוב בתיקון ס"ט "דא מט"ט דברא ליה קב"ה קדמון וראשית וכו', דקב"ה עביד ליה בדיוקנא וציורא דלעילא" וכו'. כי כל מה שיש בספירות יש ג"כ באלה הכחות שלו, כל סדרי המרכבה ממש, אבל הכל נפרד, כי אינו אלקות:

והנה הוא הפועל לצורך קיום העולם ומקבל השפעתו מזו"ן, אבל הענין שהם מתלבשים בו ממש, ובחיבורי המרכבה שלו מתחברים זו"ן ממש. והנה יש בו מה שצריך לעשות זיווגי מרכבתו לצורך העולם, שהוא צריך להתקיים, אך לא שיראה שם ענין אהבת

ישראל וקשרם עם האדון, אלא צורך הנהגת העולם סתם. והנה שם בהעלם יורדים קו"ש ומתחברים כנ"ל, וז"ס, מט"ט ששמו כשם רבו - "שדי" כי שדי ה"ס הברית המחבר כנ"ל, בסוד קשרם של ישראל. וכשזה אינו יכול לשלוט - מט"ט משלים במקומו, ולוקח כחו של צדיק עליון, וגורם הוא הזיווג של קו"ש, אך הכל בהעלם:

והנה היסוד העליון כולל כמה שמות עליונים של יקו"ק בכח גדול, שבסודם נעשה זיווג של קו"ש, והם הם שההשפעה באה בסודם בכל אותה האהבה הגדולה. ותבין שכל הספירות הם מיני שמות עליונים, שהם סדרי כחות והנהגות, אך מט"ט כולל כמה שמות של תמורה, שנזכר בתיקון כ"ח, שאמר, "ומכל כינויין ומרכבות דמט"ט דאינון כוז"ו במוכס"ז וכו', ואתלבש במרכבה דיליה דאיהו אדני שם המרכבה דא יקו"ק". והנה התועלת בזה, שאין הס"א מתקנאה בזה, כי אין קנאת הס"א אלא על ישראל, ומתבוננת להפריד החיבור העליון, שרוצה להתאחז בו ח"ו בעבור חטאתיהם של ישראל. אבל למטה אינה מתקנאה, כי אדרבה, זהו סדר ההשפעה - שגם היא מקבלת משם, וכמ"ש לקמן בס"ד:

וישראל אע"פ שהם באמת עיקר הבריאה בסוד כ"י, אינם מתגלים ונודעים, ואין נראה שהכל פונה ביחוד אליהם. אך האמת כך הוא, שאין פניתו אלא להם, אפילו בהסתר פנים זה. וזה כי הנה העולם הזה נברא בדרך חול, ואע"פ שכל ענין הבריאה והטבע כבר פי' במ"א איך אינו אלא התפשטות של קדושה שמתפשטת השכינה בתחתונים, אבל אינו מתגלה כן, אלא אדרבא, כל עניני העולם חול, וכן הס"א שולטת בעולם בסוד יצ"ר, וההיזקות, והאומות. וכל זה תלוי במרכבתו של מט"ט, שהוא מלביש הנהגתו בתוך קליפת נוגה שהוא חול, וכן באה אח"כ ההשפעה עד הכוכבים, ומשפיעים לעוה"ז, בסוד טוב ורע. וכן ניתן מקום לס"א לעשות גם היא פעולותיה; וכל זה הוא סוד בגדי חול. וז"ס ל"ט מלאכות של חול, שהוא מה שקליפת נוגה שולטת בעולם, וזה נקרא מלאכה, דהיינו ההתלבשות הזה של קליפת נוגה היא מלאכה, שהיא ענין הטורח, והקושי שיש בדברי העולם תלוי בזה. כי מה שהוא בסוד קליפה יש לו כובד ועיכוב הרבה, כי שאר הקליפות הקשות מתדבקות, וצריך להעבירם, שהם כלם מניעות. אך מה שהוא חוץ מהתלבשות זה, אין שם טורח כלל. ועקרי עניני העמל הזה ה"ס הל"ט מלאכות. והאמת, כי זה נמשך מסיתום, כי במקום שצריך לעבור דרך קליפה - נסתם האור, וקשה להוציא הדבר אל הפועל, וצריך מלאכה ממש להוציא הכח הצריך, כי כל הלבשה גורם סיתום ודוחק, וזה פשוט:

ואמנם כל זה הוא במט"ט, אך מצד צדיק כשהוא שולט, ממנו כל הדברים במנוחה בלא התלבשות ובלא קושי. ובשבת ששולט צדיק נא', "וינח ביום השביעי", וע"כ ל"ט מלאכות אסורות בשבת, ולא שבשבת לא יהיה עוד טורח לעולם, אלא הענין הוא, כי לע"ל יהיה כך, שהוא שבת האמיתי, ועכשיו הוא דוגמא למה שיהיה לע"ל. ולפי שאלה הל"ט מלאכות הם שרשי הענין הזה שאמרתי, צריכים אנו להתרחק מהם, שלע"ל אח"כ נזכה לשבת האמיתי:

והנה כל הנהגת התחתונים נשרשים במלכות, ולכן מלכות נקראת מלאכה, והיינו כי מצד מלכות בהיותה בלתי מבוררת הוא הענין הזה של הטורח. אבל המלכות בבירורה היא מנוחה, ועליה אמרו בתיקונים (כ"ח) [בהקדמה עמ' ט"ו] "דאית ליה לעילא מרכבה לקב"ה דאיהי מלאכה דיליה", והיינו המלכות היא מלאכה, שהיא הוצאת הג' אותיות יק"ו לפועל, כמ"ש שם. אבל מצד מט"ט - השכינה שממנה ההנהגה כנ"ל נקראת מלאכה של טורח. והנה קוב"ה ושכינתיה מתלבשים במט"ט, ואז ההנהגה הנראית אינה אלא "עולם כמנהגו". אבל מבפנים, האמת הוא, שהכל הוא בשביל ישראל, והולך הכל לתיקונם של ישראל. ואמנם להיות מט"ט נברא לצורך המלאכה הזאת, נקרא עבד, והיינו כי כבר שמעת שכל ההנהגות תלויות בשכינה. ונמצא שגם ענין זה של מלאכת החול תלויה בה, ונקראת היא מלאכה. והנה הטיל הקב"ה את המלאכה הזאת על העבד הזה לעשותה, ועניה ענין קשה:

והעיקר, שיש הפרש גדול בין עבודת המלאכים לעבודת הצדיקים, והוא סוד בנים ועבדים. כי הצדיקים בעבודתם מתדבקים בשכינה בסוד זיווג, ונמצא שכל מה שהם עושים, עושים בדרך התדבקות ואהבה, אך מט"ט וכל שאר המלאכים אין להם התדבקות וזיווג זה כלל, אלא נקרא שעומדים תחת השכינה, ונושאים משאה באימה ויראה, שהוא אימת הרב שיש על העבד, והם משרתי הבחינה הזאת שבמלכות הנקרא מלאכה, שבה אין שייך ההתדבקות והזיווג. אלא נשוא משא כמ"ש וצריך לכוף הראש תחתיה, ולקבל עולה עליהם, להוציא לפועל המעשים ההם, שהם עניני המלאכה הזאת. ותראה לקמן במאמר - שכל ישראל הם בסוד בת יחידה, כי כלם הם בבחינת ההתדבקות והזיווג, לא בבחינת עבודת המשא:

ונמצא שענין מלאכתו זאת תלויה במה שהוא מנהג העולם הזה הגשמי בגשמיותו, בכל עניני טוב ורע שבו, החומריות העב שלו. ובדרך היה אין יש התדבקות, אלא מלאכה ועבודה כמ"ש. אך הנשמות הם בסוד התיקון העליון של המאורות, מה שלא יש למלאכים, ולכן גדולים צדיקים ממלאכי השרת, והם נקראים בנים, כי השכינה שהם

מתדבקים בה היא להם כמדריגת, "לא זז מחבבה עד שקראה אמו", והם בסוד יסוד ממש המתחבר בשכינה, ועושה כל המעשים בדרך אהבה כאיש לאשתו, לא כעבד לרבו:

ואמנם אע"פ שכל הנשמות כשעולות למקומם ולמדריגתם האמיתית אינם עומדים, עכ"ז הנשמות שהם בסוד מט"ט כשבאות בגלגולים לתקן עניני המלכות בסוד החטא הראשון ותיקוניו, הנה הם יורדין בבחינת עבד, והיינו כי הנשמות שרשם למעלה בסוד בת יחידה, אבל הם עשויות לגלות ההנהגה. ולכן יש מהם להראות בהנהגת השכינה, ויש מהם להראות הנהגת מט"ט. וכן הם נידונים לפי ענינם, ועל כן מי שהם מצד מט"ט, צריכים להיות משועבדים, והיינו שיעבדו עבודה ממש בלי שינתן להם ההתדבקות בשכינה, שהיה מגיע להם להיותם "נשמות", ונשארות רק בבחינת העבדות, והיא עבודה קשה הרבה, אבל זהו תיקונם, ובזה הם מקבלים נחת וישוב. וסוד הדבר, כי הנה הקב"ה עשה הסיחים וחמורים לשאת המשא ולטרוח הרבה, והאדם להיות משתמש מהם, והוא אינו עושה שום טורח, אלא הבריות משמשות לו:

שמא תאמר אין זו משפט, כי מה נשתנו אלה שנגזרה עליהם עבודה קשה, ולאלה מנוחה והשקט? אינו כך, כי ודאי הקב"ה כל מעשיו בצדק, אבל בסוד המקום העליון נתן שורש לכל מיני נמצא, כל ענין וענין בפ"ע, ונתן הישוב לכל דבר כמה שיתישב ויקבל נחת לפי שרשו, ואין שום אחד מוצא קורת רוח אלא במה ששרש שלו נותן. ונמצא ששרש הבהמות אינו מתישב ואינו מוצא קורת רוח אלא במקום שהוא הבית קיבול שלו, וכיון שהוא עשוי לטרוח, אינו מוצא תיקון למעלה, ולא ישוב בשרשו, אלא במעשה המוטבע בו. וכן המלאכים הם עשוים לענינם, אין להם ישוב חוץ מזה. והנשמות היורדות במדריגה זו של מט"ט - זהו תיקונם להיות כך, ולעבוד בדרך זה. ונמצא, שאין משוא פנים בדבר ח"ו, אלא כל אחד מתתקן בדרך שלו, כי באמת בהיותם במדריגה זו אינם מתאוין יותר מזה, ואדרבא, זהו תיקונם. ובסוף הכל כשיקובץ תיקון כל ענף לתכלית התיקון הכללי, כבר ישארו כל הנשמות לפי מה שעבדו בבחינת "בת יחידה":

ולכן אמר, דצדיק ודאי לית ביה מלאכה, שאין הכונה בצדיק אלא ליחוד והתדבקות, ואין לו להכנס בדברי חול כלל. ועל כן לית ביה שעבוד, כי השעבוד הוא כשאינו אלא עבד, שאין לו התדבקות למעלה. ותראה שהדברים תלוים זה בזה, כי מפני היות מלאכה דבר הבא מכח חסרון בירור מלכות, והוא מה שנותן מקום וכניסה לס"א, על כן אין זה מקום ההתדבקות, כי ההתדבקות אינו אלא בסוד האהבה והרחמים, והוא בסוד בירור מלכות. ותבין היטב כי הכל תלוי בזה, כי מלכות היא מה ששיך לתחתונים, בירורה נותן להם כל הענינים הטובים והקדושים בלא שום קושי, וחסרון בירורה עושה כל עניני החול

והרע והקושי. והנה הנשמות שהם מצד מט"ט, הם צריכות להתגלגל בכל הששׁ שנים, שהם כל הו' ספירות, ולהיות תמיד בבחינת שעבוד קשה בלא ההתדבקות. וכמו שהם סובלים השעבוד ועובדים עבודתם המוטלת עליהם, הרי נתקן תיקון זה. כי חטא אדם גרם קלקול בכל המדריגות, וצריך לתקן הכל. וגם במה שהוצרכו אלה הנשמות לעמוד בסיתום זה, נטלו ענשם, ונתקן החטא הכללי להחזיר לתיקון כללי. והנה זה ענין - כל כך מיני בני אדם שיש בעולם חכמים וטפשים, יש שהם מצליחים בעניניהם, ואחרים להפך, והכל תלוי בזה. שז"ס מזל שעה - לגלגל העניינים לברר המלכות. והנשמות נעשו כך על פי גלגולי ההנהגה הנ"ל, מן השרשים הראשונים של הנשמות, עד שברוב הגלגול נבררת המלכות לגמרי בסוף הכל:

ואמר, אדהכי הא סבא אמר ליה אי הכי מאי תוספת, והיינו כי כאן אמר שיעין בצדיק עושה מנוחה שאין בו מלאכה, על כן הנשמה הבאה מן השכינה אין בה מלאכה. אך קשה, כי מן הכתוב נראה שהצדיק גורם מנוחה לכל, אפילו לעבד ואמה; ואם נאמר שהשכינה היא יותר בזה, דכתיב, "ובשביעית יצא לחפשי חנם" - מהו התוספת שיש, שהרי הכתוב משוה כלם? והשיב ר"ש שזה הפסוק מדבר על בחי' (המחרת) [אחרת]. ותראה שאינו אומר מסטרא דצדיק, אלא זאת היא בחינת נשמה מלבד הנשמות סתם, וה"ס, נשמתא דצדיק. והנה זה באמת סוד רוח הקדש. והיינו כי הנה רה"ק היא מציאות רוח אחד הבא מן היסוד, ומתחבר בנשמה עצמה:

וזה הכלל, שכמה בחינות הם שמתחברות זו בזו, וכלם נקראות נשמה, כי הגוף הוא כלי אחד, מוכן לקבל בו בחינות פנימיות הרבה, שכל אחד מהם יש לו ענין בפני עצמו. והנה זה הרה"ק גם הוא בחינת נשמה ממש, המתחברת בנשמת האדם עצמו, אלא שבחינת הנשמה הזאת נקרא, נשמתא דצדיק, משא"כ הנשמות ממש, שהם נשמות המלכות. וזה שרש אחד בפ"ע, כמו שהם כל עניני הנהגה, שכל אחד פרטי תנאיו - פרטים לו לפי מה שהוא. וזה הרוח הוא מ"ש בתי"ח, רה"ק דאיהי שכינתא לא שריא עלייהו, דכתיב, "ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב":

וסוד זה - דע כי כל השראה, היא בסוד מלכות, ולכן השכינה היא השורה; אבל בסוד צדיק - נקראת רה"ק, והיינו שההשפעה באה ממנו, אלא שאין שום ספירה משפעת לתחתונים, אלא כל ההשפעה לשכינה, והיא לתחתונים. ואמנם רה"ק היא בחינה אחת גדולה, שבו מגיע גילוי אלקות ב"ה אל הנשמות, וה"ס, "ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", כי בלא זה אי אפשר להשיג האלקות, יען אין ערך בין הנברא לבוראו כלל. אבל זה הוא מציאות אחת שהמציא הרצון העליון לצורך [זה]. והנה באמת נשמתו של

ששה נשרשת הרבה בענין זה, וה"ס והיה השם בקרבו את רוח קדשו, שפי' בתיקונים, השם אותיות משה. וצריך שתדע, כי רה"ק לא זז מחכמי ישראל, כי בו נא', "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". אבל כמה דרכים יש לרה"ק, כי יש שהוא מתגלה הרבה, ויש שהוא בגילוי פחות, ויש שהוא בהעלם גמור. אך עכ"פ בלבם של ישראל ניתן, כדי להנהיג את ישראל, כמ"ש בסוד, "ורוח אלקים מרחפת". וגם כל אחד ראוי שישרה עליו רה"ק, כמ"ש בתנא דבי אליהו, "מעיד אני עלי שמים וארץ אפילו עבד אפילו שפחה" וכו'. ואמנם בכל מקום שהוא - נאמר, "לא תעבוד בו עבודת עבד", כדלקמן. והיינו כי לפי"ז נמצא שהרוח הקודש ניתן אפילו בנשמות שפלות מצד עבד ואמה, וכדלקמן, בסוד יפתח ושמשון. אלא האמת הוא, שאין רה"ק שורה אלא בתוך בת יחידה. אבל הענין הוא, שמתלבשים הנשמות זו בתוך זו, עד שאפילו נשמה אחת שפלה יתלבש בה נשמה אחת גדולה, עד בת יחידה, ואז ישרה הרה"ק. אך עכ"ז נידון על פי הנשמה העיקרית, שהיא שהמשיכה אותו, כי השאר אינם אלא ללבוש. ונמצא שרה"ק יש לו לרדת בכל אלה הנשמות אפילו שפלות, וע"כ נאמר, "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ועבדך" וגו', כי בכלם נמצא שבת זה, שה"ס רה"ק ממש, דהיינו נשמה זאת היורדת מצדיק. והאמת, שכל הנשמות שהם נשמות בני אדם ממש, שהם מקבלות כלם - מתיחסות למלכות. אך זה שאינו אלא נשמה משפעת, לא מקבלת - מתיחסת לצדיק, וגם אינו דבר נפרד אלא שכינתא עצמה, וכמ"ש למעלה:

אמנם יש בכאן סוד גם לפי ענין הגלגול, פי' מלבד מ"ש שהמציאות הוא כך -- שכל אחד יכול לזכות לזאת הנשמה, ונמצא שמתלבשת בכלם, גם לפי ענין הגלגול יש ענין זה, והיינו לפי גלגול של ההנהגה שאמרתי, שהיא לצורך בירור הספירות עצמם. כי פגם נעשה ברוח הזה מצד רוח הטומאה שכנגדו, שנאמר בו, "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ומן הדין היה, שלא ימצא רוח זה אלא בנשמות גדולות, בבחינת בת יחידה, ומפני ההנהגה העליונה הוצרך לרדת בנשמות שפלות. והוא מ"ש מענין חכמי הדורות, וזהו סוד גדול מאד, כי ודאי צריך שהרוח הזה יתלבש בחכמי ישראל, והוא בבחינת רוח של מטה, כמ"ש, והוא צריך לרדת בכל המדריגות שצריך. ובזמנים הראשונים היה עומד בנשמות גדולות, וכן היה מאיר הרבה ומתרחב בשליטה גדולה. ובירידת הגלות הוצרך לרדת בנשמות שפלות ובמדריגות קטנות הרבה; ועם כל זה תמיד עם הבת יחידה, כי הרי מזדמנת לו תמיד, שאינו יורד בלא בת יחידה, אבל בהתלבשות, כמ"ש. והנה ז"ס, "יפתח בדורו כשמואל בדורו", והם קלי עולם עם גדולי עולם, כי ודאי בכל אלה היה

רה"ק יורד ומתלבש, וכמ"ש, "בהם רוח ה'", אבל זה נקרא גלות לרה"ק עצמו וגלגול, להתברר בסוד ההנהגה העליונה, כמ"ש:

ועם כל זה "לא תעבוד בו עבודת עבד", פירוש אע"פ שהנשמה בעצמה הוא עבד, אבל בצדיק, דהיינו שבת, זה רה"ק - לא תעבוד בו עבודה זו, כי בעבורו הנשמה ההיא מוצלת מן העבודה ההיא, אע"פ שאינה משנה עצמה. וגם תראה שמדייק ואומר, בצדיק דאיהו יום השבת וכו', וזה סוד גדול, כי לא תאמר שכשבא רה"ק אפילו בנשמה שפלה - יזככנה, וימצא - יפתח מיד נעשה כשמואל ממש. אלא אדרבא הנשמה נשארת כמות שהיא, ואם יש לה מלאכה שהיא מצד החול - לה יגיע זה הענין, ולא יגיע לרה"ק, ועל כן אינו צריך לזככה, כי כבר אינו שייך בעניניה, ואין מגיע לו החול ההוא. ולכן לא יצא מכלל הקלי עולם. ונמצא הענין כך הוא, שלענין מה שצריך רה"ק לפעול בנשמה ההיא, נעשית הנשמה טפלה לו, ומצב זה נחשב כאלו הנשמה עצמה אין בה חול, ונמצא יוצאה מהחול על ידי רה"ק; אך במה שהנשמה פועלת בעצמה - נשארות בבחינות שלה:

ואפרש עתה ענין התמיהה שעשה לסבא שאמר, ואת שאיל דא. וזה, כי הנה כבר נתפרש במ"א סוד הסבין אלה שהיו מתגלים, שהם לפי האורות שהיו מתעוררים לפי ענין תיקוניהם ולימודיהם, וכשהם שואלים איזה קושיא - הסוד הוא שהיה איזה אור מבחינת התיקון ההוא שהיה מתעלם, ובגילוי הסבא - מתגלה. והנה ר"ש פירש "ובשביעית" - על הנשמה, שהיא מן השכינה מצד צדיק. והאמת הוא, שסוד השבת שהוא הנשמה דצדיק שפי' - הוא הבת זוג של זאת הנשמה, כמ"ש אח"כ, "נשמתא דאיהי יחידה" וכו'. ומזה נמשך שאלה הנשמות - רה"ק עומד עליהם תמיד, ואינו מתפרש מהם. וזה כל שבחם באמת, כי כן כל השבח של הנקבה תלוי תמיד בזכר, ועל כן כשנאמר "ובשביעית" על הנשמה, שמצד השכינה יצא לחפשי, האמת הוא, שעיקר שבחה הוא מצד הצדיק, בסוד הרה"ק שמתחבר עמה, וכן אמר, דצדיק לית ביה מלאכה, ועכ"ז הוא לא הזכיר בפירוש ענין זה של רוה"ק, אלא שהיה מבין בדבריו שכן הוא האמת. ועל כן ירד הסבא מן הבחינה ההיא עצמה של הנשמה בסוד השביעית, עם רה"ק המתחבר עמה. ושאל שאלתו כדי שיתגלה סוד זה של הרה"ק. אבל לפי שכך היא המידה - שכל שבח הנקבה תלוי בזכר, על כן, ואת שאיל דא כלומר דבר זה כבר ידוע, שאין להפריד היסוד מן המלכות. וכן מה שמסתעף מן המלכות - שבחו במה שיוצא מן היסוד. וכיון רשב"י בדבריו להחזיק תיקון זה, כי כבר זה היה דרכם, שהיה לימודם - הכל לתיקון עליון, בכל הסדרים ובכל המלות שהיו מוציאים מפיהם:

ואמר, אבל סבא סבא, וזה סוד הגופים שזכרתי למעלה, שאין כל הגופים שוים במהותם, אע"פ שהם שוים בצורתם השטחיית. והיינו כי יש גופים שנכנסת בבנינם הס"א ממש, דהיינו קליפות נוגה בסוד משכא דחויא; ויש גופים אחרים שהם בנוים מעצמות קדוש הבא מן היסודות העליונים. וסוד זה - "צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו", שפי' על ענין הגוף, בסוד, טב מלגאו ומלבר, טב מלגאו ולבושיה ביש. והתיקון הוא בב' דרכים, או שרה"ק, כשיורד להזדווג עם הבת יחידה יתחבר גם בגוף ויאיר בו; או שיכניע הגוף תחת הנשמה, והוא סוד, "עני ורוכב על החמור". ועם כל זה נדונים המקרים הבאים לכל איש בפ"ע, כי הגופים שהם מצד הטוב -מאירים גם הם, ואז יש הצלחה לאיש ההוא; ואם לאו - ורע לו כדי לכפותו. וסוף דבר, כל אחד יקבל שכרו בגילוי היחוד העליון לפי עניניו ומעשיו.

ונמצא שעל הגוף הטוב נאמר, "אם אחרת יקח לו", שרה"ק מתחבר גם בו:

ואמר, הא ודאי הבדלה, וזה סוד גדול, כי הנה הקב"ה עשה העה"ז במראיתו -- כל הבריות שוים, ואעפ"כ הם מובדלים ומופרשים זה מזה בסוד הפנימיות. והנה הקב"ה מחזיק הרבה סוד ההבדלה הזה, שיתנהגו כל אחד למיניהם לפי ענייניהם, וכך היא המדה בכמה דברים שהם שוים במראיתם, ונבדלים בענינם. יאמר בהם כאן סוד הבדלה... [המורה] כח אחד שמתחזק הרבה על העולם לעשות, שאע"פ שהמינים מעורבים מצד אחד, יהיו כל אחד בתחומו מצד העיקר:

ואמר, מולו של שבת, וכו', והיינו סוד הגוף שנמצא במהותו משתנה ומתחלף מאיש לאיש. והיינו כי יש גוף שנמשך [מצד] הנשמה ומאיר באורה, וזהו, חולו של שבת; ויש אחד שאינו נקרא חולו של שבת, והיינו שאינו יכול לקבל הארה מן הנשמה, ולכן דייק ואמר, דלא אתקריאת חולו של שבת. והנה הגוף שאינו מתדבק עם הנשמה, הוא נשאר דבוק עם הס"א, בסוד משחא דחויא, וזהו, חולו של טמאה שפחה:

ואמר, ת"ח אית נשמת דאתקריאת אמה וכו'. ונאן מפרש מ"ש בתחלה בכלל, והיינו כי יש נשמות בסוד אמה, והם אותם שמצד מט"ט, דהיינו מצד השכינה בהתלבשותה. ויש לשכינה עוד התלבשות ב', שמשם הם הנשמות השפלות הרבה של עמי הארץ, והיא מתלבשת בטוב של קליפות נוגה, ובסוד זה נקרא שפחה. ואין אלה, האמה, ועבד, ושפחה שמזכיר לקמן, שהם בסוד בי"ע, אך בכאן אינו מזכיר אלא ברתא דמלכא, אמה ושפחה:

והנה כתוב, "כי ימכור איש" וגו', והוא השרש המשלח את הנשמה למטה לבא בגוף. ותראה שז"ס, "תקראי לי אישי", שהוא השרש של הנשמה הנותן אותה בזה העולם, והנה הקב"ה הוא המשלח, אבל לפעמים בהתלבשות ולפעמים בלא התלבשות, דהיינו...

[נשמה] שהיא בת יחידה, המשלח אותה היא השרש בלתי מתלבש, בסוד, "ה' איש מלחמה". אך אם הוא אמה או שפחה - השרש המשלח הוא מלובש במלאכים, וס"ז, "והאיש גבריאל", כי נקרא כך ע"ש השרש המלובש בו. והאמת, השרש הזה הוא מצד הגבורה המכניע הס"א, והוא משלח הנשמה בגוף, ובכח גבורתו מכניע [הס"א] שלא תתגבר בה. אבל הנשמה בת יחידה הגבורה... [העליונה] בלתי התלבשות משלחתה. ולכן הס"א נכנעת מפניה הרבה, משא"כ שאר הנשמות של אמה ושפחה:

ואמר, ובגין דין נשמתא וכו', והיינו שאין גוף הנשמה הזאת מאותם של צד שמאל, אלא מאותם של הימין. והיינו כי הגופים עצמם מתחלקים לב' בחינות, ימינים ושמאלים, ימינים הם אותם שמאירים באור הנשמה כנ"ל, והיינו שזה התיקון המגיע להם להיות מקבלים אור הנשמה; והשמאלים, התיקון מגיע להם להיות נכנעים תחת הנשמה. אבל נשמה דבת יחידה נאמר בה, "וכבודי לאחר לא אתן", לפי ששם יורד הרה"ק, כמ"ש, להתחבר בה. והתיקון הוא להתדבק בקדושה, ולכן צריך שלא יהיה שום שייכות ליצה"ר, משא"כ הגופים השמאלים, שהתיקון הוא לסבול הסיתומים, ושם אינו פגם אם יהיה שייכות ליצה"ר, כי אדרבא, שם צריך להכניע. אבל ב' מיני תיקונים הם, במקום הדביקות העליון אין צריך שיהיה תערובת של יצה"ר, אפילו שהכונה הוא להכניע, אלא צריך להיות קדושה ברורה בלא שום תערובת כלל:

ואמר, וההוא גופא דשרייא וכו', היינו מה שפי' למעלה שיש שבת יחידה מתלבשת בנשמה אחרת, ועיקר הנשמה היא אמה או שפחה. והנה הגוף שנמצאת בו הבת יחידה, או אפילו בהתלבשות לבד, יש לו תועלת ממנה, שאפילו הוא חול מצד קליפת נוגה, אבל לא ימסר לעולם לג' קליפות האחרות הקשות. וע"כ אמר, וההוא גופא דשרייא ביה וכו', פי' שרייא ביה לבד, לא ינתן לכתרין תתאין דמסאבו. ודייק לומר, דמסאבו, כי הוא רק חול, אבל לא ימסר לטומאה ח"ו. ואמר, מאן גופא וכו', וזה כפשוטו, כי הגוף הוא מצד מט"ט, כי הנשמה מצד השכינה עצמה, והגוף מצד מט"ט שמלביש אותה. ואין זה לפי ענין ההתלבשות שזכרתי למעלה, אלא זה הסוד בכלל, שהספירות מתלבשות בלבוש הנמצא בנברא, נמצאת הנשמה מן הספירות, והלבוש ממט"ט. וזה נקרא אמה לשכינה, והיינו שגם זה הגוף מתיחס לשכינה, וזה חשיבות גדול לו, וזה גורם לו שיוכל להיות מאיר ביחד עם הנשמה באור הבא לה. והנה אם הנשמה היתה באה שם בלא חטא ובלא טעם גלגול, הנה לא היתה חסרה כלום, אדרבא, זהו מה שצריך לה. אבל לפי שבא בדרך גלגול, לתקן החטא הראשון, על כן אפילו [כשתהיה] במדריגה זאת שבויה, ונאמר בה, "וכי ימכור איש", נקרא על שם מכירה, יען הולכת שם לקבל ענשה

כנ"ל, וצריכה לתקן באיזה דרך שיהיה החטא העשוי כבר. ועל כן אע"פ שהיא ברתא דמלכא, נקרא שהיא שבויה, בעבור שהיא בגלגול, והיינו, "וכי ימכור". אבל לא תצא כצאת העבדים, שהרי ודאי דרכי תיקוניה הם דרכים אחרים, מתחלפים מדרכי תיקוני העבדים וכמ"ש למעלה:

ואמר עוד, וכי ימכור וכו', והיינו כי בתחלה פירש הפסוק בפרט על כל הנשמות הפרטיות, ועכשיו מפרש אותו על כנסת ישראל בכלל. כי כל ישראל, אחר שזכו לתורה, הגיעו למדריגתם בסוד בת יחידה. ובתחלה היו רק עבדים בגלות מצרים, שלא היה להם תורה. אבל לעתיד לבא, "לא תצא כצאת העבדים", וכן פירש ענין זה בתיקונים, ונמצא הענין הזה בכלל ופרט:

ואמר, ת"ח כד אתיליד וכו', והיינו כי כך היא המדה שוה לכל, כי אפילו הגוף שמגיע לו הנשמה דבת יחידה, אין נותנים לו אותה מיד, אלא נותנים לו בתחלה נשמה אחת מן השפלות, ואחר כך עליונה יותר, ואחר כך עליונה יותר, עד שמגיע למקומו. הא למה זה דומה? לפרצופים של אצילות, שכלם ירדו וינקו בבריאה, ועלו מעט מעט עד מקומם באצילות. כי הסדר כך הוא - בכל צריך הדרגה, ולכן יורדים למטה ממקומם, כדי לעשות בכל אחד הדרגה השלימה. ולא שהם מתחילים משם ולמעלה, אלא שהם יורדים חוץ ממקומם ממש כדי לחזור אל מקומם, כן הענין באלה הנשמות, לא כשאומרים בת יחידה צריך שיהיו כלולים בה התחתונים ממנה, כי אע"פ שהאמת כך הוא - שכל עליון כולל התחתון ממנו, אך אין זה העיקר בכאן. אך העיקר הוא שעושים הדרגה לגוף, ונותנים לו בתחלה הנשמות השפלות, עד שיגיע למקומו. וכן מי שהוא מאמה, יקח בתחלה שפל ממנה עד שיגיע למקומו. וגם יש מציאות אחר - שכל אחד יכול לעלות למעלה ממדריגתו, אלא שהוא בדרך התלבשות, שנשמות עליונות מתלבשות בנשמתו השפלה. ונמצא סדר ההדרגה בין למי שעולה כדי לעלות למקומו, וכן למי שעולה למעלה ממקומו. זה נפש דאופנים, רוח דחיות וכו', כמו שמזכיר בכאן. והנה זה שאמר בכאן קאי על הגוף, שהוא זוכה למדריגות עליונות, יהיה מצד מעשיו הטובים, שהוא עולה למעלה ממקומו, יהיה מצד מדריגתו עצמה שנמצא עולה למקומו - לגוף תמיד זכות הוא ודאי, וזה הוא סדר עליותיו: